

Rúzs Molnár Krisztina¹: Mediáció mindenkinek (JK, 2022/11., 460-462. o.)

A mediáció, illetve magyarosabb hangzással élve a közvetítés mint vitamegoldási eljárás húsz éve van jelen a hazai jogrendszerben önálló törvényben szabályozott eljárásként - ez idő alatt az intézmény ismertsége fokozatosan növekedett, mind a jogászok, mind a nem jogászok körében. Ennek jele a Béatrice Blohom-Brenneur és Nagy Márta társszerzőségében megjelent Mediáció mindenkinek Magyarországon[1] című könyv is.

Ma már a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény is számos ponton tartalmaz rendelkezéseket erre a vitamegoldási formára, a jogászképzésben részt vevők kurzusokon, a gyakorló jogászok pedig cikkeken, tanulmányokon keresztül vagy adott esetben saját gyakorlatból szerezhettek, szerezhettek információt vagy tapasztalatot erről a viszonylag új eljárási formáról. Az országban közvetítői képzések is alakultak, amelyek nemcsak jogász végzettségűek számára nyújtanak lehetőséget a mediáció iránt érdeklődőknek az eljárás megismeréséhez és a közvetítéshez szükséges gyakorlati készségek elsajátításához.

A vitamegoldásban hagyományosan lényeges szerepet játszó jogászság számára fontos a mediációhoz való kapcsolódás megértése, megfogalmazása, s ennek alapját az eljárás minél teljesebb körű megértése képezheti. Ugyanakkor nemcsak a konfliktusmegoldásban "hagyományos" szerepükből adódóan részt vállalóknak fontos az eljárás megismerése. A leendő ügyfelek számára is döntő, hogy információkat szerezhessenek a közvetítés lehetőségéről, hiszen végsősoron ők döntenek arról, hogy igénybe veszik-e ezt a szolgáltatást vagy sem. Legyen szó akár az ügyfeleket segítő jogászokról, akár a leendő ügyfelekről, az ismertett könyv segíti őket abban, hogy a közvetítő, különösen a bírósági közvetítő munkáját alaposabban megismerjék. Azoknak, akik pedig már letették voksukat a közvetítés mellett, a kötet újabb érveket hoz fel az eljárás alkalmazása mellett. A könyv egyedülálló abban a tekintetben, hogy a hazai szakirodalomban elsőként olvashatunk ilyen részletességgel arról, ahogyan egy bíró látja és értelmezi a közvetítést "rendes bírói" munkájával összevetve, és ennek az új nézőpontnak helye is van a mediáció hazai szakirodalmában.

Könyvüket a szerzők két részre osztották, első és második könyvre, előrevetve, hogy megközelítésében és tematikájában is két merőben eltérő egységről van szó. Az első könyv szerzője Béatrice Blohom-Brenneur, francia bíró és mediátor, a másodiké Nagy Márta, aki bíróként szintén a mediáció elkötelezettje. A közös pontot a két szerző látásmódjában a bírói "szemüveg" adja, vagyis alapvetően a bírósági intézményrendszerben megvalósuló mediáció képezi munkájuk tárgyát. Mindkét szerző elkötelezett saját országának bírósági rendszere iránt, így a jogászi, illetve bírói nézőpont végig határozottan jelen van a közös munka lapjain.

Az első könyvet az előszó szerzője, Jacques Salzer

módszertani részként mutatja be. Valóban, a francia szerző alapvetően gyakorlati megközelítéssel dolgozik, ami rendkívül dinamikussá teszi munkáját és sok példával illusztrálja a mondanivalóját, ami olvasmányossá is teszi azt. A szerző kifejezett célja, hogy bírótársait, és más olvasókat egyaránt beavassa a mediáció mint vitamegoldási eljárás szemléletébe, és a peres eljáráshoz képest mutassa meg azt az eltérő gondolkodásmódot és keretrendszert, amiben egy mediátor mozog.

A szakirodalom három fő vitamegoldási eljárástípust megkülönböztet meg: a csak a felek részvételével zajló eljárásokat; a harmadik személy(ek) jelenlétében lefolytatott eljárásokat, ahol a harmadik személy nem rendelkezik döntéshozatali jogkörrrel; végül az adjudikatív eljárásokat, ahol a harmadik személy(ek)nek az ügy érdemére vonatkozó döntéshozatali joguk van az eljárásban. Az egyes fő típusokba több eljárásforma is beletartozik, így ez - elméleti síkon - gazdag kínálatot eredményez.[2] A vita megoldását célul tűző eljárásoknak a francia szerző öt típusát különbözteti meg. Az első típus a tárgyalás, amelynek keretében egy vitát, nézeteltérést az érintettek saját maguk megbeszélés útján igyekeznek megoldani. Önálló típust képez a mediáció, amelynek lényegét a szerző akként ragadja meg, hogy az harmadik személy segítségével teszi lehetővé az információcserét a kölcsönös tiszteleten alapuló kommunikációs szabályok garantálásával. Béatrice Blohom-Brenneur a mediáción belül két formát különböztet meg, a hagyományos és a bírósági mediációt. Hagyományos mediáció során a felek által szabadon választott mediációs szolgáltatást nyújtó irodához vagy személyhez fordulnak a köztük lévő vita megoldása érdekében. A bírósági mediáció színhelye értelemszerűen a bíróság, ahol a bíró a keresetlevél beérkezése után jelölhet ki - a felek beleegyezését követően - mediátort, hogy segítse a feleket békésen meg-

- 460/461 -

oldást keresni. A szerző könyvében rámutat arra, hogy Franciaországban a felek nem kötelezhetők mediációra.

A harmadik vitarendezési típusba az ún. békéltetés tartozik, amely a franciaországi bíróságokon elérhető egyik olyan vitamegoldási eljárás, amely kötelező is lehet. Erre a típusra a későbbiekben térek ki részletesebben. Ezt követően említi a szerző a választottbíráskodást, ahol a választottbíró szerepe az, hogy a jogvitában (általában) végleges döntést hozzon. Ez alávetésen alapul, de alakulhat ad hoc jelleggel is, sőt, akár egy, a felek között korábban megkötött szerződés záradékában meghatározottak szerint. Az ötödik típus a bíróság előtti peres eljárás. Ha a felek nem tudnak megegyezni egy vita megoldásában, bírósághoz fordulhatnak, és az eljárás során a bíróság hoz rájuk nézve kötelező ítéletet.

Jelentős hatással volt a könyv első részének (az "első könyvnek") szerzőjére Dominique Poudhon sejtbiológus-mediátor munkája, aki a természettudomány eredményeit is bevonja a konfliktus jelenségének megközelítésébe. Ez a jogászok számára megszokotthoz képest eltérő nézőpontba helyezi konfliktust, nagyrészt azért, hogy beemelje az érzelmeket mint a konfliktus emberi velejáráját. Proudhon szerint az érzelmeket nemcsak felismerni, de kezelni is szükséges, feltárni, hogy mik

lehetnek kialakulásuk valódi okai. Az érzelmeknek tulajdonított fontosság, és azoknak ilyen módon való közvetlen bevonása miatt elmondható, hogy a szerzőhöz a mediáció megjelenési formái közül inkább a transzformatív szemlélet[3] áll közel, bár emellett kifejezetten nem foglal állást.

A könyvnek ez a része akár egy jogászoknak szóló mediációs tréning anyaga is lehetne. Az olvasó beavatást nyer a francia vitamegoldási típusok sorába: Franciaországban ide tartozik a bíróság előtti békéltetés is. A békéltetés egy bírósági szervezetbe integrált tevékenység, amelyet vagy bíró vagy az általa felkért bírósági békéltető végez, ingyenes eljárás, amelynek során a békéltető megállapodás létrehozását kísérli meg a felek között. Ez célirányos és rövid folyamat, az érintett témák nem terjeszkedhetnek túl a bíróság elé tárt jogvita tartalmi keretein. Hasonlóságuk miatt a francia szerző leginkább ettől az eljárási formától igyekszik elhatárolni a mediációt, ugyanakkor leszögezi, hogy a mediátor által alkalmazott kommunikációs technikákat a békéltető is használhatja. A francia bíróságokon a békéltetéssel szemben a közvetítést hivatásos közvetítő végzi, aki nem bíró és nem is békéltető, hanem más képzettségi feltételeket kell teljesítenie. A közvetítő mindig térítés ellenében dolgozik (míg a békéltetőnek munkájáért külön nem jár díjazás).

A bíróság előtti egyeztetés hazánkban is ismert és alkalmazott - inkább pervezetési - forma. Külön vitamegoldási formaként való nevesítésével nem találkozunk, nincs is bevett, kiforrott módszertana annak, hogy az egyes bírók hogyan, milyen módon végzik ezt a tevékenységet a felekkel. A könyvből megtudhatjuk, hogy a francia békéltetés egy kikristályosodott folyamatot takar, ami új színben mutatja meg a hazai egyeztetési folyamatban rejlő lehetőségeket is. A bíróság előtti kötelező egyeztetés definiálása, értelmezése, folyamatszerű, részletes kidolgozása a hazai jogi környezetben is előremutató, sőt kívánatos lenne.

A második könyv Jacques Salzer szóhasználatában a "jogi rész" elnevezést kapta. Ez a rész elméleti úton közelíti meg a magyar - elsősorban bírósági - mediáció témakörét. A témakörök feldolgozása változatos és naprakész, szerzője, Nagy Márta biztos kézzel vezeti fel a hazai mediáció témakörét európai uniós és hazai jogszabályok alapján, kitérve a legújabb változásokra is.

A magyar gyakorlatban is különbséget teszünk hagyományos és bírósági mediáció között, amelyek eltérő dinamikával és személyi körrel működnek. Hivatalosan publikált statisztikai adatok hiányában egyik csoport működéséről sincsenek rendelkezésre álló adatok, így nem lehetünk biztosak a hazai mediáció elterjedtségének megítélésében, ugyanakkor - ahogyan a szerző is megállapítja -, fejlesztésre, egyes gyakorlatok átgondolására mindenképp szükség lenne. A közvetítéssel rendezhető viták számbavétele után a családi jogviták esetén alkalmazható mediáció kerül előtérbe, illetve az ennek kapcsán egyre fontosabbá váló témakör: a gyermek mediációba való bevonása, bevonhatósága, meghallgatása esetén a vele történő kommunikáció kérdésköre.

A második könyv további részében a szerző a mediációhoz kapcsolódó gyakorlatiasabb témákat dolgoz fel. A megegyezés szövegezése és annak jogi következményei, valamint a mediációs eljárásban született egyezség bírósági jóváhagyása kiemelkedő

fontosságú témák, olyan jogi érintettséggel bírnak, amelyet mind a jogász, mind a nem jogász végzettségű mediátoroknak is tisztán kell látniuk. A szerző a hazai jogszabályok beemeléssel világosan magyarázza el az egyes témakörök tartalmát, jelentőségét és a bírósági egyezség kapcsán ismerteti a hazai változásokat is. A kötet kitér a mediátor, az ügyvéd, valamint a bíró szerepére is.

A zárófejezet a bírósági mediáció jövőjéről szól. Ehelyütt a kötet egy, a mediáció megjelenésétől folyamatosan napirenden lévő kérdést is felhoz, az önkéntes kontra kötelező mediáció témakörét. Ennek lényege, hogy a mediáció egyik alapelve a részvétel önkéntessége a felek részéről. Ezzel áll szemben az a gyakorlat, hogy a bíróság - az ügytípusok egy igen szűk hányadában, például egyes családi jogi ügytípusok esetén - a mediációban való részvétellel kötelezheti a feleket. Érdekes következtetésre jutnak egy, a kötetben részletezett európai hatástanulmányban,[4]

- 461/462 -

amely egy tízéves időszak tekintetében vizsgálta az Európai Unió országai meglehetősen alacsony mediációs mutatóinak okait. A hatástanulmány készítői - amellet, hogy kitérnek a mediáció kötelező jellege és önkéntességének alapelve közötti ellentmondásra - azt vetik fel, hogy a mediációra kötelezés szélesebb körű alkalmazásában rejtőzhet az Európai Unió országaiban alkalmazott mediáció sikerességének kulcsa.

Mindenkinek ajánlom a könyv elolvasását, és különösen azoknak, akik a bíró szemüvegén keresztül kívánnak betekintést nyerni a mediáció világába. •

JEGYZETEK

[1] Blohom-Brenneur, Béatrice - Nagy Márta: Mediáció mindenkinek Magyarországon. Budapest, l'Harmattan, 2021.

[2] Erről lásd bővebben Rúzs Molnár Krisztina: Mediáció a munkajogban. Szeged, Pólay Elemér Alapítvány, 2007. 22-33.

[3] A mediáció fajtáiról lásd bővebben Kertész Tibor: Mediáció a gyakorlatban. Miskolc, Bíbor Kiadó 2010. 95-114.

[4] European Parliament: A Ten-Year-Long "EU Mediation Paradox" When an EU Directive Needs To Be More . . . Directive. 2018. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/608847/IPOL_BRI\(2018\)608847_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/608847/IPOL_BRI(2018)608847_EN.pdf) (2022. 07. 26.)